

CİLT 12, SAYI: 12, ARALIK 1984

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) ARALIK 1984

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ali Koçman*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres: Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. No. 233/9
Harbiye - İST.
Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TÜSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.

Basıldığı Yer : Lebib Yalkın Yayınları ve
Basım İşleri A.Ş.
Telefon: 143 15 75/5 Hat

BU SAYIDA,

İstikrar Programları ve Bütçe Giderlerinin Seyri	4
Kuzey Amerika Başarılı, Avrupa Başarısız	10
500 Büyük Kuruluştaki Kamu-Özel Mukayesesi	15
Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayi	18
Gatt'ın Ekonomik İyileşme Üzerine Önerileri	24
Aile Şirketlerinde Sorunların Halli İçin	27
Ücretliler de Beyanname Verselerdi	31

ISTIKRAR PROGRAMLARI VE BÜTÇE GIDERLERİNİN SEYRİ....

1970'ler ve 1980'lerin ilk yıllarında dünya ekonomik koşullarındaki olumsuz gelişmeler tüm gelişmekte olan ülkeleri ekonomik yapı ve politikalarında önemli değişmeler yapmaya zorlamıştır. Yeni ekonomik koşullara uyum sürecinde bazı ülkeler iç koşulları yeniden düzenlemeyi, diğerleri ise önemli miktarda dış borçlanmayı tercih etmişlerdir. Bazı ülkeler ihraç edilebilir mal üretimini hızlandırırken, diğerleri ithal ikamesinde ısrarlı tutumlarını sürdürmüşlerdir.

Kısa ve orta vadede reel tüketim ve yatırım giderlerinde önemli kısıntılara gidilmesi, uygulanan politikaların ortak yönünü oluşturmuştur. Hükümetler giderleri disipline etmede oldukça güç seçimlerle karşılaşmışlardır. Hükümetlerin tüketim, yatırım ve diğer çeşitli gider kalemleri

leri arasındaki tercihleri nasıl yaptıkları konusunda genel kabul görmüş bir teori yoktur. Bununla birlikte gözlemler hükümetlerin kamu giderlerinde kısıntıya giderken, çeşitli ekonomik ve politik maliyetleri; toplumun bugünkü ve gelecekteki tüketim tercihlerini; istihdam, gelir dağılımı ve refah üzerindeki gelecekteki etkilerini göz önünde bulundurma zorundadırlar. Gelişmekte olan ülkelerde hükümetin istikrar programları çeşitli gider kalemlerini değişik oranlarda etkilemektedir. Genellikle üretken ve altyapı yatırımlarının yüksek oranda etkilendiği, sosyal ve savunma idari harcamalarının ise kısıntılardan çok daha az oranda etkilendiği görülmektedir. IMF tarafından yapılan bir çalışmada, 32 gelişmekte olan ülkede kamu harcamalarındaki kısıntıların çeşitli harcama kategorileri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çalışmada kamu harcamaları sosyal, savunma ve idari, üretim, altyapı ve diğer (genellikle yerel idarelere transferler) giderler olarak 5 kategoride incelenmekte, her gider kategorisinin toplam reel kamu giderlerindeki gelişmelere göre esnekliği hesaplanmaktadır.

	Sosyal	Savunma/ İdari	Üretim	Altyapı	Muhtelif
Genel Kamu Giderleri	- 5	- 8	- 11	- 22	- 7
Duyarlılık Endeksi	0,4	0,6	1,2	1,7	0,8
(a) Düşük Gelirli Geliş- mekte Olan Ülkeler	0,2	0,9	0,6	1,2	0,5
(b) Orta Gelirli Geliş- mekte Olan Ülkeler	0,5	0,4	1,7	1,9	1,1

* (1972-80 döneminde 32 gelişmekte olan ülke için)

İncelenen dönemde 32 ülkenin ortalaması olarak sosyal giderler reel olarak Yüzde 5, savunma ve idari giderler yüzde 8 azalırken, altyapı giderlerinin en fazla etkilenen kalem olduğu gözlenmektedir. Her gider kalemindeki reel yüzde değişiminin toplam reel kamu giderlerindeki yüzde değişme oranı alınarak elde edilen duyarlılık endeksi'ne göre;

(a) Düşük gelirli gelişmekte olan ülkelerde reel kamu giderlerindeki kısıntıdan en fazla etkilenen gider kaleminin reel altyapı giderleri olduğu, en az etkilenen kalemin ise reel sosyal giderler olduğu,

(b) Türkiye'nin de dahil olduğu orta gelirli gelişmekte olan ülkelerde ise, giderlerdeki kısıntıdan en yüksek oranda altyapı ve üretim giderlerinin etkilendiği, en az etkilenen kalemin ise reel savunma/idari giderler olduğu görülmektedir. Sosyal giderlerin duyarlılığı ise oldukça düşük bulunmaktadır.

Çeşitli harcama kalemlerinin toplam kamu giderlerindeki değişimlere olan duyarlılığını ölçmeye çalışan yukarıdaki metodu kullanarak Türk ekonomisi (1965-83) dönemi için yapılan bir TÜSİAD çalışmasında (reel) genel bütçe yatırımlarının (reel) cari giderlere oranla kamu kısıntıla-

rından daha çok etkilendiği sonucunu vermiştir. Buna göre, (reel) genel bütçe giderlerinin yüzde 10 daraltılması, (reel) cari giderleri yüzde 5,3 daraltırken, (reel) yatırımlar üzerinde daha yüksek oranda, yüzde 8,1 azaltıcı etki yapmaktadır. Görüldüğü gibi, kamu giderlerinin denetlenmesinin birinci planda önem taşıdığı istikrar programı uygulamalarında yapılacak reel kısıntılar en fazla yatırım harcamalarını etkilemekte, cari giderlerin daraltılması ise oldukça güç olmaktadır.

Bu durum, ülkemizde bütçe reformunun taşıdığı büyük önemi vurgulamaktadır. Başka bir deyimle, bir çok ülkede uygulanan "program bütçe" tipi bütçe reformu ülkemiz bünyesine uydurularak kısa sürede geliştirilemezse, bütçedeki kısıntılar giderek yatırım giderlerini daha da fazla etkileyerek, geleceğin önemli bir oranda tehlikeye girmesini gerektirecektir. Ülkemizde bütçe reformu en az şu hususları kapsamalıdır:

- Ülkemizde sayısı az bulunan ekonomistlerinin arttırılması lâzımdır.
- Bütçede yatırımlar ve cari giderler aynı teşkilatça hazırlanmalıdır.
- Bütçenin plan dilimlerine göre her yıl 5 yıl için hazırlanması ve kamu oyuna

açıklanması gider programlarının hazırlama, uygulama ve denetiminin nasıl yapılacağı bütçede ayrıntılı olarak açıklanmalıdır.

— Programların maliyet-fayda analizleri ve öncelikleri bütçede belirtilmelidir.

— Para yetmediği zaman giderlerin vazgeçilme sırası önceden belirtilmelidir.

— Parlamentoda bütçe analizi yapacak devamlı bir araştırma ünitesi kurulmalıdır.

— Bakanlık, saymanlık müdürlükleri, bütçe uzman, yönetici ve araştırmacılarla takviye edilmeli ve bütçe program daireleri olarak yeniden teşkilatlandırılmalıdır.

— Sayıştay ile Başbakanlık murakabe heyeti birleştirilmeli ve Sayıştayın yetkileri ekonomik değerlendirme yapacak şekilde genişletilmelidir.

— Halkın ilgisini uyandırmak üzere bütçe görüşmeleri daha ayrıntılı olarak TV'de ve yayın organlarında verilmelidir.

— Bütçe ile ilgili kanun, karar ve yönetmelikler para karşılığı halka ve ilgililere satılmak üzere belli yerlerde hazır tutulmalıdır.

İsrafa yer vermeyen bir bütçe sürecinin bir ülkenin yüksek ekonomik performansı için ilk koşul olduğu hiç bir zaman gözden uzak tutulmamalıdır.

KUZEY AMERİKA BAŞARILI, AVRUPA BAŞARISIZ....

Tahminlere göre OECD bölgesinde işsizliğin 1979 seviyesinde tutulabilmesi için 1984-1989 yılları arasında günde 20.000 yeni iş imkanının yaratılması gerekiyor. Böylece işsizlerin sayısı 19 milyon dolayında tutulabilecek. Yine tahminlere göre yeni iş imkanlarının yüzde 40'ının Kuzey Amerika ekonomileri, yüzde 40'ının Avrupa ekonomileri, yüzde 10'nun ise Japon ekonomisi tarafından yaratılması gerekiyor.

Ekonomilerin geçen yılki iş yaratma performanslarına bakıldığında Kuzey Amerika'nın yeni istihdam yaratma açısından çok başarılı olduğu, Japonya'nın hedefleneneye yakın bir istihdam artışı gerçekleştirdiği, Avrupa bölgesinde ise işsizliğin daha ciddi boyutlara ulaştığı görülmektedir. Avrupa ekonomileri yeni iş yaratma alanında son 10 yıldaki başarısız performanslarını sürdürmektedir. Ni-

tekim, son 10 yılda Kuzey Amerika'da 18 milyon, Japonya'da 5 milyon yeni iş yaratılırken, Avrupa bölgesinde istihdam 1983'de 1973 seviyesinin 1.5 milyon altına düşmüş bulunmaktadır.

Tahminler Amerikan ekonomisinin gelecekte önemli bir istihdam artışı sağlayacağı, Japonya'da işsizlik oranının istikrarlı bir seyir izleyeceği, buna karşın Avrupa bölgesinde işsizliğin 1985 sonunda 20 milyona çıkacağını gösteriyor. Buna göre işsizlik yüzde 11.5'le rekor düzeye ulaşmış olacak. Toplam OECD işsizliğinin de 1985'de 31 milyona ulaşacağı tahmin ediliyor.

İşsizliğin özellikle genç nüfus arasında yaygın olduğu görülüyor; ancak gençler arasındaki işsizlik sorununda son 4-5 yılda bir iyileşme gözleniyor. Nitekim 12 OECD ülkesinde 1979'da 25 yaş altı işsizler toplam işsizlerin yüzde 44.6'sını oluştururken, bu oran 1983'de yüzde 40.8'e gerilemiş bulunuyor. Bu iyileşmenin bilinçli hükümet politikaları ya da işgücü piyasası faktörlerinden ziyade, demografik faktörlerden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Yüksek oranlı işsizliğin bir sonucu olarak, bir yıl ve daha fazla süredir iş bulamayanların sayısında önemli artış meydana gelmektedir. Uzun dönemli işsizlik bilhassa 50 yaş üstü arasında yaygınlık kazanmakta.

Kısa vadede özellikle Avrupa bölgesinde işsizliğin azaltılması ile ilgili olumlu bir beklenti olmadığı için, uzun dönemli işsizliğin ciddiyetini uzun süre koruyacağı anlaşıyor.

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK (Bin Kişi)

	1970	1975	1980	1982	1983	1984**	1985*
Tarımda İşgücü Fazlası**	880	750	700	665	665	—	—
Tarımdışı İşgücü Fazlası	630	1281	1951	2624.3	2900.9	3132.5	3289.9
Toplam İşgücü Fazlası	1510	2031	2651	3289.3	3565.9	3786.2	3932.9

(*) TÜSIAD tahmini

(**) En faal mevsim

Kaynak: TÜSIAD Bilgi Bankası

OECD BÖLGESİNDE İŞSİZ SAYISI
(Bin Kişi)

	<u>1970</u>	<u>1975</u>	<u>1980</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>
Avusturalya	91	302	402	486	693
Avusturya	42	53	58	115	135
Belçika	69	168	311	465	514
Kanada	476	690	867	1.314	1,448
Danimarka	17	121	164	290	312
Finlandiya	41	51	114	149	156
Fransa	510	902	1,452	1,863	1,864
Almanya	149	1,074	889	1,833	2,258
Yunanistan	138	99	132	215	290
İzlanda	1	0	0	1	1
İrlanda	65	73	76	137	180
İtalya	1,111	1,230	1,698	2,068	2,278
Japonya	590	1,000	1,140	1,360	1,560
Lüksemburg	0	0	1	2	2
Hollanda	45	260	326	655	801
Yeni Zelanda	1	3	29	52	76
Norveç	12	40	33	52	67
Portekiz	..	222	330	316	388
İspanya	329	581	1.638	2.260	2.461
İsveç	59	67	86	137	151
İsviçre	0	10	6	13	26
İngiltere	555	838	1,513	2,770	2,984
A.B.D.	4,093	7,929	7,637	10,678	10,717

Kaynak: OECD Labour Force Statistics

ABD gibi bazı ekonomilerin yüksek istihdam yaratma konusundaki başarı ve dinamizmi bu ekonomilerdeki işgücü piyasasının yapısı ve esnekliğine bağlanmaktadır. Verimli bir işgücü piyasası hem işverenin hem de işçinin isteklerini karşılayacak tarzda çalışmalıdır.

Ekonomilerin hızlı bir yapısal değişim geçirdiği bir dönemde piyasa, işgücünün yeni işlere adapte olmasına yardımcı olacak fırsat ve teşvikleri sağlaması gerekmektedir.

İşsizlik gerek Türkiye'de gerekse diğer ülkelerde sadece büyümenin hızlandırılmasıyla çözümlenebilecek bir sorun değildir. İşgücü piyasasına esneklik kazandırılması, işgücünün yeni alanlarına uyumunu kolaylaştırıcı eğitim programlarının yürürlüğe konması, üretim faktörlerinin fiyatlarının ve döviz kurunun gerçekçi tesbiti, işgücü piyasasında arz ve talep kesimleri arasındaki bilgi akışını hızlandırmak için özel ve yerel (örneğin semt) istihdam bürolarının kurulması, işsizlik sorununun çözümünde hızlandırıcı faktörler olacaktır.

500 BÜYÜK KURULUŞTAKİ KAMU-ÖZEL MUKAYESESİ

İSO'nun 1983 yılında açıkladığı en büyük 500 kuruluş içinde, 426 özel sektör, 74 kamu kuruluşu bulunmaktadır. Kamu kuruluşlarının 48 tanesi geçen yıl kâr etmiştir. Firmaların kâra geçmesi açısından özel kuruluşlar, kamu kuruluşlarına oranla daha başarılı olmuş ancak her iki kesimde de kârlı kuruluş adedi artmıştır. Zarar eden kuruluş sayısında ise azalma gözükmemektedir. Özel kuruluşların kârlı olanların sayısı ise 383'dür. Üretimden satışlara oranı ise kamu kuruluşlarında yüzde 48.8, özel kuruluşlarda ise yüzde 51.1'lik paya sahiptirler. Toplam satış hasılatının ise, yüzde 50.2'sini özel kuruluşlar gerçekleştirirken, yüzde 49.8'ini de 74 kamu kuruluşu gerçekleştirmiştir. Net bilanço kârının, satış hasılatı ve öz sermayeye oransal yapısı ise, kamu kuruluşlarında sırasıyla yüzde 4.4 ve 17.9

oranını vermekte, buna karşılık aynı oranların özel kuruluşlarda ise yüzde 6.9 ve 31.0 olduğu görülmektedir. Çalışan başına net kâr ise 426 özel kuruluşta 729.7 bin TL iken, 74 kamu kuruluşunda 339.5 bin TL'sına düşmektedir. Çalışan personel başına düşen öz sermaye tutarı bakımından ise, özel kuruluşlarda 2.354 bin TL'lık pay düşerken, kamu kuruluşlarında aynı tutar 1.889 bin TL'sıdır. 1983 yılında genelde tüm firmaların borçlanma yüzdesi yükselmiş bulunmaktadır. Kaynak ihtiyacının karşılanması için öz kaynaklara başvurulmuşsa da, öz kaynakların enflasyondan aşınması önlenememiştir. Firmaların öz sermayeleri geçen yıl yüzde 8.1 oranında gerilemiştir. Kaynak ihtiyacı borçlanma ile karşılanmıştır. Borçlanma yüzde olarak (borç/toplam aktif oranı) 1983'de kârlı firmalar için yüzde 70.6'ya, zarardaki firmalarda ise yüzde 123.3'e yükselmiştir. Kârlı firmaların borçlanma yüzdeleri 1983 yılında kâr eden özel kuruluşlarda yüzde 61.9, kamu kuruluşlarında ise yüzde 75.1'dir. Faiz giderlerinin satışa oranı ise geçtiğimiz yıl az da olsa düşüş göstermiştir.

1983 yılında zararda olan firmalarda, faiz giderlerinin satışa oranı, kârlı şirketlerin iki misli gibidir. Toplam firmalarda ise, kârlı olanların faiz giderinin satışa oranı 1982'de yüzde 5.2 iken, 1983'de yüzde 4.9'a düşmüştür. Zararda olan firmalar-daki düşüş ise yüzde 10.5'den 9.3'e dir. Özel kesimde, öz sermaye kârlılığı geçtiğimiz yıl artış gösterirken, kamu kesimin-deki kuruluşlarda düşmüştür. Kârlı özel kuruluşlarda, öz sermaye kârlılığı 1983'de yüzde 52.9'a yükselmiş, kamu kesimi kuruluşlarında ise öz sermaye kârlılığı yüzde 34.8'e düşmüştür.

1983 yılında 500 büyük sanayi kuruluşu tarafından gerçekleştirilen ihracat 2.451.294 bin dolarla, Türkiye toplam ihracatının yüzde 42.8'ini oluşturmuş, yine bu rakam, madencilik ve sınai ürün-lerin toplam ihracatı ile karşılaştırıl-dığında ise yüzde 63.7'ye yükselmiştir. Sonuç olarak 1983 yılında özel sektör kuruluşları, hem kamu kuruluşlarından daha başarılı olmuşlar, hem de özel sektör kuruluşlarında görülen gelişmeler, kamu kesimine oranla daha olumlu yönde gerçekleşmiştir.

Kaynak: İSO

ESNAF, SANATKAR VE KÜÇÜK SANAYİ....

Esnaf, sanatkar ve küçük sanayi sektörü ekonomide hemen hemen her iş kolunda çalışan, küçük ölçekli ve emek-yoğun özel işletmeleridir. Bugün ülkemizdeki esnaf, sanatkâr ve küçük sanayici olarak 1 milyonu aşkın küçük teşebbüs bulunmaktadır. Bu işletmelerin 213 bini imalat sanayinde, 853 bini de hizmetler sektöründe yoğunlaşmaktadır. Bu işletmelerde bugün 2.5 milyona yakın kişi istihdam edilmekte ve ülke nüfusunun yüzde 25'inin geçim kaynağını oluşturmaktadır. DPT çalışmalarına göre esnaf, sanatkar ve küçük sanayiciler ile yanlarında çalışanların, imalatçı sektörlerdeki istihdamın yarıya yakın bir kısmını ve tüm tarım dışı sektörlerdeki istihdamın ise yaklaşık yüzde 38.0'ini oluşturdukları tahmin edilmektedir.

Sektörlere Göre
Küçük İşletme Sayıları ve İstihdam
(1980)

<u>Sektör</u>	<u>Küçük İşletme Sayısı (Bin Adet)</u>	<u>Küçük İşletmelerde İstihdam (Bin Adet)</u>
İmalat sanayii	213	740
Hizmetler	858	1.680
Toplam	1.071	2.320

Kaynak: DPT

Bu kesime bugün büyük bölümü kamu kaynaklarına dayalı olmak üzere mesleki kredi verilmektedir. Bu kredilerin büyük bölümü, esnaf kefalet kooperatifi kredileri, küçük sanayi tesis ve işletme kredileri, küçük siteler inşaat kredilerinden meydana gelmektedir.

Esnaf, sanatkar ve küçük sanayi kredilerinin, ülkemizin bankacılık kredi hacmi içindeki payı 1977-1983 döneminde ortalama olarak yüzde 2-3 dolayında çok düşük bir oranda değişime uğramaktadır. Özellikle son yıllarda bu kesimin peşin

vergi ödemelerinde yüzde 40 oranında yapılan vergi indirimi bu kesimin mali ve ekonomik sıkıntılarını gidermek açısından bir derece katkı sağlamasına karşın, yetersiz kalmıştır.

**Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayicilere
Verilen Mesleki Krediler
(1977-1983)**

Yıllar	(1) Esnaf, Sanatkar Küçük Sanayici Kredileri	(2) Toplam Banka Kredileri	(Milyon TL.) (1) / (2) %
1977	8.270	333.153	2.47
1978	11.956	410.895	2.91
1979	18.740	591.586	3.17
1980	29.137	966.455	3.01
1981	47.129	1.627.508	2.90
1982	70.078	2.044.189	3.40
1983	99.000*	2.739.312	3.60

Kaynak: (1) T.Halk Bankası
(2) TC Merkez Bankası
(*) Program

Küçük işletmelerde kullandırılan krediler, T.Halk Bankası kaynaklarından verilen, küçük sanayi tesis ve işletme kredileri ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nca ta'şis edilen, küçük sanayi siteleri kredilerinden oluşmaktadır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın kredi desteğinden yararlanılarak bitirilen küçük sanayi siteleri sayısı 99'a ulaşmış olup, 27.500 işyerini kapsamaktadır. Devam eden 50 projenin de bitirilmesiyle, bu sitelerde toplam 43.000'e yakın sanatkar ve küçük sanayici yerleşmiş olacaktır. Bu uygulama 1964 yılından beri sürmektedir.

Esnaf, sanatkâr ve küçük sanayicilere verilen, mesleki kredilerin toplamı 1983 yılı programında 99 milyar TL.sına yükselmiştir. Aynı yıl toplam banka kredileri içinde öngörülen payı ise yüzde 3.60 ile son 7 yılın en yüksek değerine ulaşmıştır.

Kredi dağılımında ise T.Halk Bankası'nın yüzde 60'ı aşan en önemli paya sahip kuruluştur. T.Halk Bankası'nca verilen kredilerin içinde, kooperatiflere açılan kredilerin payı yüzde 40.0, sanayi kre-

dilerinin payı ise yüzde 20.0 dolayında seyretmektedir.

Bu alanda açılan kredilerin son yıllarda önemli artışlar kaydederek 1983 programına göre 66.4 milyar TL.sına ulaşması öngörülmektedir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın ise, özellikle küçük sanayi siteleri fonunun bu alanda önemli bir kaynak oluşturması sürmektedir. Bu alandaki kredilerin bir diğeri de Bağ-Kur ve Dış Kaynaklı Fonlardır.

**Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayicilere Verilen Mesleki
Kredilerin Dağılımı (Yıl Sonu Kullanım Bakiyeleri)**
(Milyon TL)

	<u>1980</u>	<u>% Değ.</u>	<u>1981</u>	<u>% Değ.</u>	<u>1982</u>	<u>% Değ. (Program)</u>	<u>1983</u>
<u>Tahsis Eden Kuruluş</u>							
<u>T. Halk Bankası</u>	<u>19.859</u>	<u>68.2</u>	<u>31.052</u>	<u>65.9</u>	<u>44.760</u>	<u>63.9</u>	<u>66.410</u>
- Kooperatif Kredileri	14.146	48.6	21.485	45.6	28.928	41.3	43.000
- Sanayi Kredileri	5.713	19.6	9.567	20.3	15.832	22.6	23.410
<u>Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı</u>	<u>8.070</u>	<u>27.7</u>	<u>14.853</u>	<u>31.5</u>	<u>24.241</u>	<u>34.6</u>	<u>31.000</u>
- Küçük Sanayi Siteleri Fonu	8.043	27.6	14.813	31.4	24.189	34.5	31.3
- Küçük Sanayi Koop. Fonu	27	0.1	40	0.1	52	0.1	0.1
<u>Bağ-Kür</u>	<u>1.143</u>	<u>3.9</u>	<u>1.164</u>	<u>2.5</u>	<u>1.032</u>	<u>1.5</u>	<u>1.450</u>
<u>Dış Kaynaklı Fonlar</u>	<u>65</u>	<u>0.2</u>	<u>60</u>	<u>0.1</u>	<u>45</u>	<u>0.0</u>	<u>50</u>
<u>TOPLAM</u>	<u>29.137</u>	<u>100</u>	<u>47.129</u>	<u>100</u>	<u>70.078</u>	<u>100</u>	<u>99.000</u>

Kaynak: 1984 Yılı Programı

GATT'IN EKONOMİK İYİLEŞME ÜZERİNE ÖNERİLERİ

Özellikle Kuzey Amerika ülkelerinin önderliğinde dünya ekonomisinde başlayan iyileşme dünya ticaret hacmini de olumlu etkilemeye başladı. Dünya ticaret hacminde 1983'ün son çeyreğinde başlayan hızlanmanın 1984'de de devam ettiği görülüyor. Tahminler 1984 sonu itibariyle dünya ticaretinin dolar cinsinden yüzde 5-7 büyüyeceğine işaret ediyor.

Dünya ekonomisinde son zamanda gözlenen iyileşmenin bazı özelliklerine işaret edelim :

- Ekonomik iyileşme tüm ülkelerde aynı oranda hissedilmemekte. Kuzey Amerika ekonomileri -bilhassa ABD- önemli üretim artışı gerçekleştirip, işsizlik problemini hafifletirken, diğer sanayileşmiş ülkelerde üretim artışı daha düşük düzeyde ve işsizlik sorunu -özellikle Batı Avrupa'da- hala

ciddi boyutlardadır. Gelişmekte olan ülkelerde ve bilhassa Afrika ve Latin Amerika ekonomik durgunluk ciddiye-tini koruyor. Doğu Avrupa ülkelerinde ise ılımlı üretim artışları gözlenmektedir.

- Federal Almanya ve İngiltere dışındaki sanayileşmiş ülkelerde üretim artışları hemen tümüyle dış talepteki artıştan kaynaklanmakta.
- Son 1 - 1.5 yılda ABD'nin ithalatı dolar cinsinden yaklaşık yüzde 35 artış gösterdi. Ancak diğer ülkelerin artan ihrac talebini yeni yatırımlardan ziyade mevcut kapasite ile karşılamaları, ABD'ndeki ekonomik düzelenin diğer ülkelere aktarılmasını sınırlandırmakta. Artan ihrac talebinin yeni yatırımlarla karşılanamaması da talep artışının istihdam ve üretken kapasite üstündeki olumlu etkisini sınırlamaktadır.
- Yatırım talebi hemen tüm ülkeler de zayıf. Zira yüksek faiz oranları, yapısal katılıklar yanında gelecekle ilgili belirsizlikler de yatırım istekliğini azalt-

makta. İş çevreleri ve yatırımcılar, hükümetlerin gelecekte takib edecekleri para, bütçe ve dış ticaret politikalarıyla ilgili belirsizlikler, bu politikaların döviz kurları üzerindeki etkileri, uluslararası borç sorunları vb. nedeniyle yatırım konusunda daha isteksiz davranmaktadır.

Ekonomistler, belli başlı ekonomilerin mevcut himayeci politikalarını terketmelerinin ekonomik iyileşmeyi kolaylaştıracağını ve daha kalıcı kılacağını belirtmekte. Uluslararası ticaretten himayeci eğilimlerin azalması ağır dış borç yükü altındaki gelişmekte olan ülkelerin döviz gelirlerini arttırma imkanı yaratacak, uluslararası mali piyasaya güven artacaktır.

Daha liberal dış ticaret politikaları öneren ekonomistler, dünya ekonomisinin entegre bir sistem olarak çalışmasının tüm ülkeler için yararına dikkati çekmekte.

Genellikle miktar kısıtlamaları şeklinde yürütülen mevcut himayeci politikalar fiyat yapısını bozmaktadır. Bu itibarla dünya kaynaklarının ülkelerarası en verimli kullanım alanları bulabilmesi için uluslararası fiyat sisteminin rasyonelleştirilmesi bir ön şart olarak önerilmekte.

AİLE ŞİRKETLERİNDE SORUNLARIN HALLİ İÇİN

Aile şirketlerinde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri aile içindeki anlaşmazlıkların yönetim kurullarının işleyişini engelleyecek düzeye varmasıdır. Sürtüşmeler şirketlerin gelişen koşullara ayak uydurmasını güçleştirmekte, karar verme aşamalarında tıkanıklıklara yol açmaktadır böylece uğranan zararlar da artmaktadır.

Bu tip anlaşmazlıkları en aza indirebilmek için bazı yöntemler şöyle özetlenebilir:

En belirgin anlaşmazlık konularını bertaraf etmenin yolları aranabilir: En çok arzulanan çözüm bu isede taraflardan birinin diğerinin tutumunu değiştirmeye çalışması yanlış anlaşılabilir ve sorunları daha da arttırabilir. Kişilerin bir konudaki tutumları, buna bağlı olarak da beklentileri ve neyin doğru neyin yanlış olduğu-

na dair düşünceleri zor değişeceğinden bu konuda dikkatli olmak gerekmektedir.

Şirket içinde sorun yaratan kişinin ayrılması beklenebilir: Anlaşmazlıklar bir tek yöneticinin tutum ve davranışlarından kaynaklanıyorsa, en iyisi bu kişinin şirketten ayrılmasını beklemektir. Böylece karşdakinin davranışlarını değiştirmeye zorlamadan veya reorganizasyon gerektirmeden sorunların halli yoluna gidilebilir.

Yönetim kuruluna dışardan bir danışman verilebilir: Her aile şirketinde buna ihtiyaç duyulmayabilir. Ayrıca yabancı danışmanların tavsiyeleri pek fazla kabul görmeyebilir. Bununla birlikte işinin ehli, saygın ve şirketi iyice inceleyip sorunların köküne inebilen bir tarafsız danışman faydalı olabilir.

Aileden bir grup diğerinin şirketteki hissesini satın alabilir: Dışarıdan bir danışmanında sorunları halledememesi neticesinde en iyi yol bir tarafın diğerini hissesini satmaya razı etmesidir. Ancak hisselerin tamamının şirket içinde belli bir gruba geçmesi ile "aile şirketi" kavramı da zayıflar.

Böyle bir durumdaki şirketlerde ahengi ve kuşaklararası devamlılığı sağlama durumunda olan aile fertleri güç durumunda kalabilirler.

Şirket tamamen yabancıya satılabilir: Şirket sahipleri emekliye ayrılmayı düşünüyorlarsa, sermaye riske atılmak istenmiyorsa, şirket bölünemiyorsa, kişisel veya finansal nedenler bir grubun diğerinin hissesini almasını engelliyorsa satış düşünülebilir.

Bu çözüm ile gelecek kuşakların şirket üzerindeki hakları ellerinden alınıyor ise de anlaşmazlıkların devamı halinde şirketin genç neslin yönetimi ele almasını bekleyemeceği de gözönünde alınmalıdır.

Şirketin satılması en iyi yöntemlerden biri sayılabilir. Bu şekilde mal sahipleri servetlerini kaybetmeyecekleri gibi aile içi gerginlikler de azaltılabilecektir.

Şirketin yapısını değiştirme: Şirket herbiri ailenin farklı gruplarınca kontrol edilen bir veya daha fazla şirkete bölünebilir. Bu yöntem bölünmeden sonra

ekonomik olarak canlı kalabilecek ünitelere sahip şirketler için geçerlidir. Ayrıca her bir şirketin başına da başarılı ve şevkli bir müdür gerekir.

Bütün bu yöntemlerdeki ortak noktalar sorumlulukların kesin çizgilerle belirlenerek, otoritenin ve birimler arasında koordinasyonun sağlanması, karşılıklı anlayış ve saygının geliştirilmesi, sürekli ve çözümlenemeyen sorunların en akılcı yoldan halledilmesi ve değişen şartlara uygun yeni taktiklerin geliştirilmesidir.

Kaynak: Sloan Management Review

ÜCRETLİLER DE BEYANNAME VERSELERDİ....

Bu yazıda, yürürlükteki ücretli ve emekli kesimlere vergi iadesi uygulaması değişik bir açıdan ele alınmakta ve bu uygulama kapsamına giren kesime sağladığı fayda değerlendirilmektedir.

30 bin TL.sı net maaşı olan ve ayrıca yılda 4 brüt maaş tutarında ikramiye alan bekar bir ücretlinin durumunu örnek olarak alalım.

Bu ücretlinin brüt maaşı 47.608 TL.sı olup, her ay 10.753 TL.sı gelir vergisi ödemektedir. (ikramiye aldığı aylarda 24.980 TL.sı) Bir yılda maaştan ödediği gelir vergisi toplamı 129.036, ikramiye-den ödediği vergi toplamı 56.908, toplam gelir vergisi ödemeleri ise 185.944 TL.sı olmaktadır.

Bu vergi mükellefinin bütün harcamalarının vergi iadesi kapsamında olduğunu, tüm harcamalarının toplam net gelirine eşit olduğunu; ve tüm harcamaları için fatura topladığını varsayalım. Bu takdir-